

Szczepan Bentyn

Paraklet w Ewangelii Jana

Wykładowca:
dr Leszek Jańczuk

Warszawskie Seminarium Teologiczne
2008

Uwagi wstępne

Czytając Nowy Testament łatwo dojrzeć rolę jaką odgrywa Duch Święty w życiu i posłudze Kościoła. Widzimy Go jako spełnienie obietnic i zapowiedzi *Starego Testamentu*. Jest On urzeczywistnieniem i oznaką epoki mesjańskiej czyli w szerszym sensie eschatologicznej – o czym świadczy kazanie Apostoła Piotra w dniu zesłania Ducha Świętego. Powołuje się On na proroka Joela aby pokazać, że nastąpiły czasy ostateczne a ich znakiem jest zesłany Duch Święty (Dz 2,17). Jednym z głównych źródeł, z które informują nas o eschatologicznym posłannictwie Ducha Świętego są fragmenty z *Ewangelii Jana* dotyczące Ducha Parakleta w rozdziałach 14, 15 i 16. Eschatologia *Ewangelii Jana* kładzie duży nacisk na rolę Ducha Pocieszyciela. Przez to Jan pokazuje jak nadchodzące Królestwo Niebieskie już jest obecne w Kościele¹.

Termin *paraklet*

Termin ten pochodzi od greckiego słowa *kaleo* czyli *wolać, przywoływać, wolać po imieniu, zwracać się do kogoś, nazywać po imieniu*. *Parakletos* to *zdolny do udzielenia zachęty, odwagi, pomocy; zdolny do pokrzepiania, orędownik, rzecznik, pocieszyciel*².

Termin *paraklet* występuje w Nowym Testamencie jedynie 5 razy – tylko w pismach Apostoła Jana: J 14,16; 14,26; 15,26; 16,7; oraz w 1 J 2,1³. We współczesnych przekładach termin ten tłumaczony jest najczęściej jako *pocieszyciel*⁴, co nie jest dosłownym tłumaczeniem tego słowa. Słowo to sprawiało trudności z tłumaczeniem już od dawna. *Itala* i część Ojców Kościoła na łacinę oddaje go jako *advocatus*, Hieronim w Wulgacie zachowuje termin grecki nie tłumacząc go, dodaje tylko odpowiednią końcówkę i wokalizację: *Paraclitus*. Jedynie w *1 Liście Jana* tłumaczy go jako *advocatus* – gdyż odnosi się ono do Chrystusa, który wstawia się za nami u Ojca⁵. Jako *pocieszyciel* tłumaczony był także w przekładach syropalestyńskim, ormiańskim, gruzińskim i w starocerkiewnosłowiańskim⁶.

Ciekawym wydaje się fakt, że tylko ewangelista Jan użył właśnie tego terminu w odniesieniu do Ducha Świętego.

¹ Ks. Felix Gryglewicz, *Egzegeza Ewangelii św. Jana*, wyd. KUL, Lublin 1976, s. 82.

² ks. R. Popowski SDB, *Wielki słownik grecko-polski*, wyd. Vocatio, Warszawa 2006.

³ A. Schmoller, *Handkonkordanz zum griechischen Neuen Testament*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1994.

⁴ Biblia Tysiąclecia, Biblia Warszawska, Biblia Gdańska,

⁵ Ks. Felix Gryglewicz, *Egzegeza Ewangelii św. Jana*, wyd. KUL, Lublin 1976, s. 82.

⁶ Tamże, s. 82.

Znaczenie słowa *parakletos*,

W klasycznej grece od IV w. przed Chr. słowo to jest używane w znaczeniu osoby *wezwanej na pomoc, przywołany (wezwany) by wesprzeć* w znaczeniu *wezwania pomocy przed sądem*. W *Septuagincie* nie występuje forma *parakletos*, występuje jedynie forma *parakletores* w Hi 16,2 na określenie od hebrajskiego słowa מְנַחֵם⁷, które znaczy *pocieszać, ludzić*⁸ w pierwotnym znaczeniu oznacza *współczuć, litować się, żałować*⁹. Biblia Tysiąclecia i Biblia Warszawska tłumaczą to jako *pocieszyciele*, Biblia Warszawsko-Praska tłumaczy jako *pociechy*. W LXX, czasownik *parakalein* występuje aż 138, 61 razy tłumaczone jest z מְנַחֵם¹⁰, można zauważyć, że to słowo często używane jest w kontekście podobnym do kontekstu w którym używa go ewangelista Jan w odniesieniu do Ducha *Parakleta*. Używane jest w kontekście chwały, wywyższenia, pokoju, powołania, ducha, radości, wody i zmartwychwstania¹¹.

W tradycji rabinistycznej rozumiano to pojęcie w znaczeniu *adwokata, doradcy, obrońcy* przed Bogiem. W *obronie* Izraela przed Bogiem stawały dobre uczynki i szczere nawrócenie¹².

W świecie pogańskim i filozofii termin ten oznaczał, w sensie czysto prawniczym, osobę, która przemawia przed władcami w imieniu oskarżonego.

W Nowym Testamencie *parakletos* występuje w świeckim znaczeniu w odniesieniu do fragmentu z 1 J 2,1, gdzie określenie to użyte jest w odniesieniu do Jezusa jako obrońcy i przedstawiciela przed sądem Boga. W odniesieniu do fragmentów z *Ewangelii Jana*, które mówią o Duchu Świętym, dostrzegamy inne znaczenie. Nie jest już on obrońcą w sądzie ale jest *doradcą* w relacjach Kościoła ze światem. W wypowiedziach Jezusa wyraźnie nabiera znaczenia *pomocnika*¹³.

⁷ G. Kittel, Gerhard Friedrich, *Theological Dictionary of the New Testament*, WM. B. Eerdmans publishing company, Michigan, s. 801.

⁸ Ks. Piotr Briks, *Podręczny słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, wyd. Vocatio, Warszawa 2000, s. 226.

⁹ Tamże, s. 226.

¹⁰ Tamże, s. 226.

¹¹ Riku Pekka Tuppurainen, *The role(s) of the spirit-paraclete In John 16:4b-15. A socio-rhetorical investigation*, University of South Africa, November 2006, s. 132.

¹² Gerhard Kittel, Gerhard Friedrich, *Theological Dictionary of the New Testament*, WM. B. Eerdmans publishing company, Michigan, s. 801.

¹³ Tamże, s. 803.

Analiza J 14, 16-17

Ja prosić będę Ojca i da wam innego Pocieszyciela (Paraklet), aby był z wami na wieki Ducha prawdy, którego świat przyjąć nie może, bo go nie widzi i nie zna; wy go znacie, bo przebywa wśród was i w was będzie. (J 14,16-17 BW).

Jezus obiecuje apostołom, że pošle im Ducha Świętego i ten Duch będzie wśród nich – w Kościele – przebywać na wieki. W tym celu Chrystus wstawi się u Ojca i będzie Go prosił aby ten podarował światu *Parakleta*, widzimy zatem, że to Ojciec ześle Ducha. Jezus mówi tu o *innym pocieszycielu* jednocześnie pokazując, że jest jeszcze jakiś pocieszyciel, a jest Nim On sam w czasie swej ziemskiej działalności.

W języku greckim na określenie, czegoś *innego* używane są dwa słowa: *allos* oraz *heteros*. Pierwsze oznacza kogoś innego ale *tej samej kategorii, kolejnego*. Drugie słowo oznacza kogoś *innego, odmiennego*. W tym fragmencie użyto słowa *allos*, które wskazuje, że *Paraklet* jest tego samego rodzaju co Jezus. Chrystus jest Bogiem, więc Duch Święty też jest Bogiem.

Po zmartwychwstaniu Jezusa obecność *Parakleta* zostanie niejako uwewnętrzniona i odtąd będzie pozostawał z nimi i w nich, zarówno we wspólnocie jako całości, jak i w sercu każdego wierzącego, na podobieństwo tchnienia życia, które ożywia zarówno całe ciało człowieka, jak i każdą z tworzących je komórek. Jest to duża różnica w stosunku do *Starego Testamentu* gdzie tylko nieliczni mieli Ducha Pańskiego *na sobie* (m.in. Mojżesz i 70 starszych – Lb 11,17-29, Gedeon – Sdz 6, 34, Saul – 1 Sm 11,6, Dawid – 1 Sm 16,13), jeszcze mniej osób miało Go *w sobie* (Józef – Rdz 41, 38, Besalel – Wj 31,1)¹⁴. Kościół Chrystusowy nie jest jakąś instytucją czy organizacją, jest żywym Ciałem Chrystusa, społecznością ludzi napełnionych Duchem Świętym.

Paraklet to Duch Prawdy czyli Duch Święty, *którego świat przyjąć nie może*, nie może tego zrobić ponieważ świat wierzy w to co widzi i czego może dotknąć. Widzimy wyraźnie, że osobista znajomość Jezusa pozwala na przyjęcie Ducha Świętego. Znajomość Jezusa jest równoznaczna ze znajomością Ducha Świętego.

¹⁴ David H. Stern, *Komentarz Żydowski do Nowego Testamentu*, wyd. Vocatio, Warszawa, s. 329.

Analiza J 14, 23-26

Jeśli kto mnie miłuje, słowa mego przestrzegać będzie, i Ojciec mój umiłuje go, i do niego przyjdziemy, i u niego zamieszkamy. Kto mnie nie miłuje, ten słów moich nie przestrzega, a przecież słowo, które słyszycie, nie jest moim słowem, lecz Ojca, który mnie posłał. To wam powiedziałem z wami przebywając. Lecz Pocieszyciel (Paraklet) Duch Święty, którego Ojciec pošle w imieniu moim, nauczy was wszystkiego i przypomni wam wszystko, co wam powiedziałem. (J 14,23-26 BW)

Werset ten wyraźnie pokazuje, że Jezus nazywa o *Parakleta*, Duchem Świętym, który zostanie pošany w imieniu Jezusa. Spór o to czy Duch Święty pochodzi od Ojca i Syna wspólnie czy tylko od Ojca, wydaje się być błahym, lecz z powodu tego właśnie sporu wynikł konflikt między Kościołem Prawosławnym i Kościołem Rzymskim, który zakończył się rozłamem w Kościele w roku 1054 po Chr¹⁵.

Duch Święty zostanie bezinteresownie podarowany Kościołowi, co dowodzi wielkiej miłości Boga do tych, którzy uwierzyli w Chrystusa. Podarowanie Ducha Świętego oddawane jest czasownikami „posłać” i „dać”¹⁶.

Duch Święty nabiera w tym fragmencie roli nauczyciela, który ma przypomnieć przykazania Jezusa po Jego odejściu do Ojca. Nie jest Jego funkcją nadawanie nowych praw i nauk a jedynie przypomnianie tych przykazanych przez Chrystusa. Ma On *przypominać* ale także *nauczyć* więc jako nauczyciel będzie również wyjaśniać słowa Jezusa, które wcześniej nie były zrozumiane dla apostołów, taką Jego funkcję dostrzegamy w całym Nowym Testamencie. Może także to oznaczać, że Duch Święty da doświadczalne przeżycie prawdy¹⁷. O treści tego nauczania jest mowa w J 16,8-10.

Werset 23 i 24 są jakoby streszczeniem nauki na co wskazują słowa Jezusa z wersetu 25: *To wam powiedziałem z wami przebywając*. Taki układ wypowiedzi może wskazywać na to, że Duch Święty będzie przypominał sens właśnie tych słów.

¹⁵ Tamże, s. 330.

¹⁶ Por. F. Gryglewicz, *Teologia Dziejów Apostolskich, Listów katolickich i Pism św. Jana Ewangelisty*, KUL, Lublin 1986, s. 121.

¹⁷ Por. F. Gryglewicz, *Egzegeza Ewangelii św. Jana*, wyd. KUL, Lublin 1976, s. 92.

Analiza J 15, 26-27

Gdy przyjdzie Pocieszyciel, którego Ja wam pošlę od Ojca, Duch Prawdy, który od Ojca wychodzi, złoży świadcstwo o mnie; Ale i wy składacie świadcstwo, bo ze mną od początku jesteście. (J 15,26-27 BW)

Teksty, z którymi mieliśmy do czynienia dotychczas akcentowały o pochodzeniu Ducha Świętego od Ojca, ten natomiast tekst podchodzi do tego problemu chrystocentrycznie. Tych dwu ujęć nie można sobie przeciwstawiać, obydwą się uzupełniają. Bóg Ojciec na prośbę Jezusa da Ducha Świętego i pošle Go w Jego imieniu¹⁸.

Ta zapowiedz przyjsia *Parakleta* pokazuje nam kolejną ważną funkcję jaką ma spełnić. Będzie On świadczyć o Jezusie. Kontekst wypowiedzi Jezusa ma znaczący wpływ na nasze odpowiednie rozumienie istoty świadcstwa jakie składać będzie Duch Święty. Kontekst wypowiedzi mówi o nadchodzących prześladowaniach i o tym, że świat nie będzie chciał przyjąć Jezusa. Duch będzie stawał w obronie istoty świadcstwa, jaką jest osoba Jezusa i Jego dzieło.

Chrystus zobowiązuje także swoich uczniów do składania takiego samego świadcstwa jak Duch będzie składał¹⁹. Istotę świadcstwa Ducha i uczniów bardziej klarownie ukazuje kolejny werset.

Analiza J 16, 7-14

Lecz Ja wam mówię prawdę: Lepiej dla was, żebym Ja odszedł. Bo jeśli nie odejdę, Pocieszyciel do was nie przyjdzie, jeśli zaś odejdę, pošlę go do was. A On, gdy przyjdzie, przekona świat o grzechu i o sprawiedliwości, i o sądzie; O grzechu, gdyż nie uwierzyli we mnie; O sprawiedliwości, gdyż odchodzę do Ojca i już mnie nie ujrzycie; O sądzie zaś, gdyż książę tego świata został osądzony. Mam wam jeszcze wiele do powiedzenia, ale teraz znieść nie możecie; Lecz gdy przyjdzie On, Duch Prawdy, wprowadzi was we wszelką prawdę, bo nie sam od siebie mówić będzie, lecz cokolwiek usłyszycie, mówić będzie, i to, co ma przyjsć, wam oznajmi. On mnie uwielbi, gdyż z mego weźmie i wam oznajmi. (J 16,7-14 BW)

Duch Święty przyjdzie wtedy i tylko wtedy gdy Jezus odejdzie do Ojca wnet pošle *Parakleta*. Zagadkową wydaje się wypowiedź Jezusa: [...] *lepiej dla was, żebym Ja odszedł. Bo*

¹⁸ F. Gryglewicz, *Teologia Dziejów Apostolskich, Listów katolickich i Pism św. Jana Ewangelisty*, KUL, Lublin 1986, s. 122.

¹⁹ L. Morris, *The Gospel According to John*, Eerdmans Publishing, Michigan 1995, p. 607.

jeśli nie odejdę, Pocieszyciel do was nie przyjdzie[...]. Jezus widzi całe dzieło zbawienia i dostrzega jak ważne jest by Jego uczniowie doczekali przeżycia Pięćdziesiątnicy. W tym to dniu wszystkie słowa Jezusa stały się dla nich rzeczywistością jak nigdy wcześniej, Jego słowa nie są jak do tamtej pory tylko przyjęte ale także przeżyte dzięki Duchowi. Wtedy powstaje Kościół. Ewangelia zaczyna być głoszona. On przez swojego Ducha jest w nich samych.

W cytowanym fragmencie czytamy, o kolejnej funkcji *Parakleta*, o przekonywaniu. Jest ona ściśle związana ze składaniem przez Niego świadectwa²⁰. Ma On przekonywać o grzechu, o sądzie, o sprawiedliwości. O grzechu, czyli o niewierze, że Jego mesjańskie posłannictwo oraz skazanie go na śmierć. O sprawiedliwości, bo został skazany niewinnie a teraz jako triumfator zasiada po prawicy Ojca. O sądzie, bo *władca tego świata* został osądzony i ostatecznie pokonany a *światłość* zwyciężyła²¹. Oznacza to, że człowiek, istota ziemską, należąca do tego świata, o własnych siłach nie jest w stanie pojąć tych trzech prawd, prawd świata duchowego. Jest to możliwe tylko wtedy, gdy zostanie pouczony przez Ducha Świętego²².

Jezus mówi, że ma jeszcze dużo *do powiedzenia* ale nie chce mówić tego uczniom gdyż nie są w stanie tego *znieść*. Przez to wskazuje, że Duch Święty będzie kontynuował dzieło nauczania rozpoczęte przez Jezusa. Jednakże nie objawi nic nowego czego nie było już wcześniej. Będzie mówił to co usłyszy. Będzie On także objawiał rzeczy przyszłe, możliwe, że Jan ma na myśli tu księgę Objawienia. A pewnością jednak będzie pogłębiał w Apostołach zrozumienie słów i dzieł Jezusa²³.

Duch Święty ostatecznie *uwielbi* Jezusa. Może tu chodzić bardziej o *otoczenie chwałą* niż o trochę inaczej rozumiane *uwielbienie*. *Chwała* w Starym Testamencie była przymiotem Boga a później również Mesjasza. *Chwała* w odniesieniu do Mesjasza staje się pojęciem eschatologicznym. Poprzez chwałę Boga i przez Mesjasza, Jezusa, mają w niej udział także wierni. Zadaniem Ducha Świętego jest otaczanie chwałą Jezusa i wskazywanie, że wszedł On już do swojej chwały²⁴.

²⁰ George Eldon Ladd, *A theology of the New Testament*, William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan, s. 330.

²¹ Tamże, s. 95.

²² Por. F. Gryglewicz, *Teologia Dziejów Apostolskich, Listów katolickich i Pism św. Jana Ewangelisty*, KUL, Lublin 1986, s. 126.

²³ Ks. Manfred Uglorz, *Introdukcja do Nowego Testamentu*, cz. I, ChAT, Warszawa 1994, s. 154.

²⁴ Tamże, s. 96.

Podsumowanie

Duch Święty po raz pierwszy w *Ewangelii Jana* pojawia się na jej początku, gdy widzimy Go jako świadka Chrystusa podczas Jego chrztu. Jan Chrzciiciel mówi, że nie znał Jezusa, ale poznał, że jest On Mesjaszem po tym, że zstąpił na Niego Duch Święty (J 1,32-33). Jego działanie od początku ma eschatologiczny charakter. Eschatologia ta różni się nieco od eschatologii *Dziejów Apostolskich* i Ewangelii synoptycznych, w których Jego dzieło rozpatrywane jest w kontekście proroctwa proroka Joela o czasach ostatecznych. U Jana nabiera ona znaczenia kontynuowania i prowadzenia uczniów w głębszym poznaniu Boga.

Rozdział 3 *Ewangelii Jana* pokazuje rolę Ducha w zbawieniu człowieka. Każdy musi się *narodzić* z Ducha by móc wejść do Królestwa Bożego.

Ewangelia Jana zarysowuje nam szereg funkcji, jakie ma do spełnienia Duch Święty. Widzimy Ducha Świętego, który napęłni uczniów Jezusa czyniąc ich Kościołem, żywym Ciałem Chrystusa. Jest On nauczycielem i pedagogiem wprowadzającym w poznanie Boga. Jest On żywym świadkiem i obrońcą osoby i dzieła dokonanego przez Jezusa, tego, że zmartwychwstał i wstąpił do swej Chwały²⁵.

²⁵ Wiliam P. Farmer, *Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego*, wyd. księży Werbistów Verbinum, Warszawa 2000, s. 1353.

Bibliografia

I. Źródła:

1. Barbara et Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger, *Novum Testamentum graece 27. revidierte Auflage*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1993.
2. D. Dr. Alfred Rahlfs, *Septuaginta*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1979.
3. A. Alt, O. Eißfeldt, P. Kahle ediderat R. Kittel, *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1994.

II. Przekłady źródeł

1. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Biblia Tysiąclecia*, wydanie V, wyd. Pallottinum, Poznań 2000.
2. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Biblia Warszawska*, Towarzystwo Biblijne w Polsce, Warszawa 2007.
3. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Biblia Warszawsko-Praska*, Towarzystwo Biblijne w Polsce, Warszawa 1997.

III. Słowniki i konkordancje

1. Kittel G., Friedrich G., *Theological Dictionary of the New Testament*, W.B. Eerdmans publishing company, Michigan.
2. Popowski R. SDB, *Wielki słownik grecko-polski*, wyd. Vocatio, Warszawa 2006.
3. Schmoller A., *Handkonkordanz zum griechischen Neuen Testament*, Deutsche Bibelgesellschaft 1994.

IV. Teologie i introdukcje

1. Gryglewicz F., *Teologia Dziejów Apostolskich, Listów katolickich i Pism św. Jana Ewangelisty*, KUL, Lublin 1986.
2. Ladd G.E., *A theology of the New Testament*, William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan 1993.
3. Uglorz M., *Introdukcja do Nowego Testamentu, cz. I*, ChAT, Warszawa 1994.

V. Komentarze

1. Gryglewicz F., *Egzegeza Ewangelii św. Jana*, wyd. KUL, Lublin 1976.

2. David H. Stern, *Komentarz Żydowski do Nowego Testamentu*, wyd. Vocatio, Warszawa 2004.
3. Bouyer L., *Duch Święty Poczyciel*, wydawnictwo M, Kraków.
4. Brown R.E., Joseph A. Fitzmyer, Roland E. Murphy, *Katolicki Komentarz Biblijny*, Vocatio, Warszawa.
5. Keener C.S., *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, red. K. Bardski, W. Chrostowski, Vocatio, Warszawa 2000.
6. Morris L., *The Gospel According to John*, Eerdmans Publishing, Michigan 1995.
7. Wiliam P. Farmer, *Międzynarodowy Komentarz do Pisma Świętego*, wyd. księży Werbistów Verbinum, Warszawa 2000.

VI. Monografie i artykuły

1. Riku Pekka Tuppurainen, *The role(s) of the spirit-paraclete In John 16:4b-15. A socio-rhetorical investigation*, University of South Africa, November 2006.